

Každá škola má učitele – dobré i horší, ale přece, jen někteří jsou „velcí“. Znalostmi nebo charakterem, životním osudem nebo i délkou praxe, kterou instituci věnují. Jsou fundamentálním elementem, na kterém škola stojí. Nemusí být vždy tím pozitívním, co instituci posouvá, stává se i to, že jsou do jisté míry brzdou. Dnes vám předkládáme několik takových profesorů arcibiskupského gymnázia. Zaslouží si své místo v pomyslném panteonu, protože udávali tvar a směr. A bereme-li za prokázanou kvantovou provázanost, pak leccos z jejich minulých činů ovlivňuje děje současné. Aspoň tomu věříme...

I. Rudolf KAŠPAR

Jeden z prvních slovnitých profesorů semináře a to doslova. Brzy uplyne plných dvě stě let od narození tohoto mimořádného člověka, vědce a kněze. Pocházel z chudé rodiny venkovského kováře, do které se narodil 22. října 1821. Jeho rodná obec Bludov je malá vesnice na Šumpersku, založená již ve 12. století. Nevelká obec, ale plná rodáků, významných mužů a žen severní Moravy a Slezska. Kašpar jí zůstane celý život věrný, velmi často sem zajížděl, kdykoliv mu to jeho pracovní vytížení dovolilo a nakonec zde také zemře.

Studoval na gymnáziu a poté na bohoslovecké fakultě v Olomouci, kde byl roku 1846 vysvěcen na kněze. Od svých gymnaziálních studií se zajímal o přírodu a tento zájem se proměnil v celoživotní vášeň. Jeho znalosti geologie a především ornitologie byly imponantní a velmi hluboké. Dva roky působí jako kaplan ve Velkém Týnci. Staré, slovanské lokalitě, která byla osídlena již v hlubinách pravěku. Kašpar se zde mohl věnovat archeologickým výzkumům, což ostatně činil celý svůj život. Do Velkého Týnce se často vracel a toulal se krajinou soutoků potoků Týnečky a Beroňky. Po krátkém působení v Holešově přijme místo učitele přírodních věd arcibiskupského chlapeckého semináře v Kroměříži. Stane se tak jedním z prvních členů profesorského sboru tohoto ústavu.

V roce 1883 vzniká Musejní spolek olomoucký a hned zpočátku se soustřeďuje na vybudování národopisných a přírodovědeckých sbírek. Nermalou část exponátů obstarává právě profesor Kašpar. I jeho zásluhou vzniká první české muzeum na Moravě, kam mladý kněz směřuje část svých loveckých úlovků. Celé prázdniny a veškerý volný čas věnuje pobytu v přírodě, ne však kvůli odpočinku, ale právě pro svoji vědeckou činnost. Podobně i v chlapeckém semináři v Kroměříži buduje jednak sbírkovou přírodovědnou část, ale také dodává na půdu školy řadu živých exponátů. Jeho vycpaniny se bohužel v nelehkých letech komunismu v budově školy nedochovaly. A tak možná v řadě škol a gymnázií na Moravě shlíží z vitrín vycpaní ptáci, které na svých loveckých výpravách skolil právě profesor Kašpar.

Musel být ve vynikající fyzické kondici, protože se pohyboval velice často v náročném terénu, přespával v přírodě a mezi jednotlivými lokalitami se přesouval na koni. Ve svém díle vzpomíná na rok 1862, kdy krajinu mezi Kroměříží a Olomoucí zalila velká povodeň.

V tu dobu profesor Kašpar vyrazil na několik dní do močálovitého a nebezpečného terénu kolem Chropyně¹, kde pozoroval a lovil ptáky. Po celé Moravě měl spoustu známých, od prostých lidí až po šlechtu. Ti ho často zvali na přírodovědecká pozorování nebo mu psali o výskytu zajímavých ptáků. Obvykle Kašpar sedl na koně a jel se, i na několik dní, přesvědčit, co je na objevu pravdy. Vděčnou lokalitou pro jeho výzkumy byla Podzámecká zahrada v Kroměříži, kam chodil s vybranou skupinou svých seminaristů a zde je učil. Znal se velmi dobře s Karlem Emanuelem ze Žerotína², kterému pomáhal budovat jeho ornitologické sbírky. Není divu, protože Žerotínové měli své rodové sídlo na zámku právě v Bludově.

Své celoživotní dílo shrnul do vědeckého pojednání „*Ptactvo moravské*“. Dílo rozsahem nevelké, ale co do obsahu nesmírně zajímavé. Kašpar totiž popisy ptáků prokládal svými osobními zážitky z lovu, a tak je nejenom zdrojem ornitologických údajů, ale také cenným historickým pramenem. Jeho dílo je velice čtivé a vypovídá o další skutečné vášni pro lov. Je zajímavé posoudit, nakolik se změnilo nazírání moderního člověka na usmrcování zvířat, byť z vědeckých důvodů, oproti konci 19. století. Laskavý čtenář může sám ocenit i kouzlo nechtěného humoru jeho díla: „*Lelek kozojed na tlusté haluzi seděl v zámeckém parku v Kroměříži, kdež jsem ho po tři dny vždy na jeho slunném místě nalezl a na jeho zábavu dlouho se díval. Když jsem se ho dosti napozoroval, zastřelil jsem ho a vycpal pro svoji sbírku*“.³ Inu, ochránci přírody by měli tuto část jistě přeskochit.

Publikoval celou řadu odborných statí v Časopisu vlasteneckého spolku muzejního v Olomouci⁴, mimo jiné i z dalšího oboru, ve kterém vynikal, totiž geologii. Již v roce 1885 uveřejňuje zajímavou studii o hornině taktitu⁵, která se vyskytovala hojně u Bludova a Kašpar její derivát nazval právě bludovítem. Tento název se leckde v odborné literatuře používá dodnes.⁶

Kašpar byl především vědec a již ve své době velmi metodický. Každou svoji kořist pokud možno na místě pitval a leckdy ochutnal i její maso. S úlovkem co možná nejdříve spěchal do své preparátorské dílny, protože péči o vycpaninu nikomu nesvěřoval. Na svých toulkách krajinou celé Moravy spával leckde – u známých a neznámých lidí, a pokud to nešlo, nocoval pod hvězdami. Jeho zážitky nám poněkud bourají zažitou představu c. k. rakouského profesora a kněze. Posuďte sami: „*Jen jednou jsem viděl dytíka živého...nemaje zrovna jiné zbraně po ruce, z kapesního revolveru dvakrát střelil jsem po něm. Jak se očekávali dalo,*

¹ Tehdejší tvar názvu obce byl Chropin, Chropín.

² Karel Emanuel ze Žerotína (1850–1934), moravský šlechtic a politik, poslanec Moravského zemského sněmu a Říšské rady, počátkem 20. století moravský místodržící, poslední mužský člen moravské větve rodů Žerotínů.

³ KAŠPAR, R.: *Ptactvo moravské*. Otisk z časopisu vlastivědného muzejního spolku olomouckého, roč. 1889 Olomouc, s. 12.

⁴ ČVSMO je považován za vůbec první český národopisný časopis

⁵ Taktit, nerost s červenými krystaly granátu, Kašparem nazvaný bludovít. Jeden je vložen i do základů Národního divadla v Praze

⁶ KAŠPAR, R.: Bludovít neboli taktit takzvaná hornina silochroitová, nerosty a geologické poměry v okolí Bludova. 1885.

minuly se obě rány cílem a já pak bych svou odvahu draze zaplatil. Neboť dvojím výstřelem se koně naše splášili a stálo to mnoho námahy, než se zase upokojili.“⁷

Profesor Kašpar byl velkým vlastencem, všechny své vědecké pojednání psal krásnou češtinou a pro moravský národopis a přírodovědu udělal hodně. Je i jedním z prvních zakladatelů muzeí na našem území. Položil základy vědecké ornitologické práce.

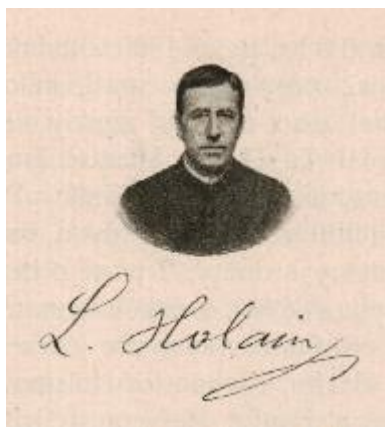
V letech 1872–1887 působí v duchovní správě jako farář a děkan v Holešově. Ke konci svého života odchází do rodného Bludova, kde 29. července 1897 umírá.⁸

Jeho rodná obec se k němu hrdě hlásí.

⁷ KAŠPAR, R: *Ptactvo moravské*, roč. 1889 Olomouc, s. 32.

⁸ *Biografický slovník Slezska a severní Moravy*, 12, Ostrava: Ostravská univerzita 1995, s. 25

II. Ludvík HOLAIN

Narodil se 20. srpna 1843 jako pátý syn selských rodičů. Jeho otec Antonín byl povoláním rolník a maminka Anna se starala o domácnost. Oba byli velmi zbožní a Ludvíkovi byla již jako malému chlapci určena dráha kněze. Triviální školu vychodil ve Staré Bělé, obci, která je dnes součástí Ostravy. Po třech letech, díky přípravě rektora Červenky, který v malém Ludvíkovi rozpoznal studijní talent, přechází na německou hlavní školu ve Frýdku. Osvojil si dobré studijní návyky a roku 1857 pokračuje na německém, dříve jezuitském, gymnáziu v Opavě. Zde studoval pouze dva roky a dalších šest tříd již absolvoval na arcibiskupském semináři v Kroměříži, kde studoval s vyznamenáním. Protože seminář ještě neměl právo veřejnosti, musel složit maturitu na německém státním gymnáziu v Olomouci. 5. července 1869 byl vysvěcen na kněze a nastupuje úřad studijního prefekta v kroměřížském semináři. Zde stráví velmi dlouhé životní období až do roku 1890. Sám na tuto etapu vzpomínal jako na plodné a šťastné období, kdy vznikla i většina jeho uměleckých děl a odborných prací. Hned po zkušebním roce dostává studijní dovolenou a pokračuje vysokoškolským studiem na pražské univerzitě, kde vykonal roku 1874 státní zkoušky z matematiky a fyziky. Zdánlivě neobvyklá kombinace zájmů, přírodní vědy a hudba, ale jedno vhodně doplňovalo druhé. Vedle těchto předmětů ještě vyučuje češtině, zpěvu a hudbě. A právě hudba se mu stane celoživotní vášní a láskou, přesto, že jeho profesní obor byly přírodní vědy. V semináři dává kondice ve hře na klavír, housle a harmonium. Roku 1873 ho arcibiskup Fürstenberg⁹ jmenuje dirigentem kůru v chrámu sv. Mořice v Kroměříži. V ústavu působí až do roku 1890, kdy byl jmenován konzistorním radou a přeložen do Slavonína u Olomouce. Farní kostel sv. Ondřeje se stane Holainovým působištěm až do jeho smrti v roce 1916.

Jeho hudební skladby převážně vznikly během jeho víc než dvacetiletého působení v profesorském sboru semináře, tedy v letech 1869–1890. Měl široký tvůrčí záběr, komponoval především duchovní hudbu, ale stal se také nadšeným sběratelem moravských národních písní. Na konci 70. let 19. století měl Holain významný podíl na reformě církevního zpěvu na Moravě. Postupně se totiž stíral rozdíl mezi chrámovou hudbou a italskou operou. To začalo vadit zastáncům čisté církevní hudby. Objevilo se hnutí, které chtělo hudbě, provozované v chrámech, vrátit její původní duchovní poslání. A tak byla již v roce 1868 založena v Regensburgu knězem a hudebním skladatelem Franzem Wittem společnost, které se dostalo názvu ceciliánská.¹⁰ Od začátku 70. let vznikaly tzv. cyrilské jednoty v Čechách i na Moravě¹¹ a na konci století bylo po celé zemi již 110 farních jednot.

⁹ Bedřich Egon lantkrabě z Fürstenberka (1813–1892), kardinál a 1853–1892 olomoucký arcibiskup

¹⁰ Podle časopisu „Cecílie“, který se stal nástrojem pro hlásání myšlenek očisty

¹¹ 1. cyrilská jednota byla založena 1880 v Hodoníně

Ty měly za úkol očistit chrámovou hudbu od všech nežádoucích vlivů. Holain vyznával zásadu, že rytmus slova se musí shodovat s přízvukem a rytmem hudby. A tomu také podřídil svoji tvorbu. V roce 1883 vydává v Brně svoje nejcennější dílo, „*Plesy duchovní*“. Sbírká duchovních písní, upravená pro čtyři hlasy byla původně určena pro středoškolskou mládež. Obsahovala české i latinské zpěvy, záhy se rozšířila po celé Moravě a doslova zlidověla. Jeho současník A. Parma o tom napsal: „*Holain sebral s včelí pílí starší české duchovní písně, harmonizoval je vzorně pro čtyři hlasy a s pomocí svých básnicky nadaných vrstevníků, vydal r. 1883 cennou sbírku, kancionál, původně určený pro studující mládež, brzy však všeobecně pro svou velkou oblibu užívaný a po celé Moravě rozšířený.*“¹²

Věnuje se také kompozici varhanních doprovodů, v roce 1887 vydává „*Průvod varhan k úplnému kancionálu arcidiecéze olomoucké*“, který obsahuje jeho krásné písně: „*Shlédni, Bože, s nebes vysokosti*“, „*Vítej, vítej Tělo přezázračné*“ nebo „*Přijď, ó Duchu přesvatý*“. Tento kancionál ovšem nebyl dobře přijat a neujal se k všeobecnému užívání. Snažil se totiž o vzkříšení staročeského chorálu, ale právě tento pokus se nezdařil. Neúspěch naopak napravil ve vynikajícím díle „*Předehry a dohry k průvodu varhan úplného kancionálu arcidiecéze olomoucké*“, který se stal praktickou příručkou varhaníků při bohoslužbě. Podle něj se dokonce vyučovalo i hře na varhany.

Jeho druhým zájmem a celoživotním koníčkem byly moravské lidové písně. Často je upravoval pro čtyřhlas a komponoval k nim i klavírní doprovody. Právě v jeho úpravě bylo vydáno sto padesát moravských písní pro jeden hlas a klavír. Je autorem pochodu vyškovského Orla, komponoval i písně pohřební. „*Slezská hymna*“ pro čtyřhlasý smíšený sbor je známa dodnes. Mnoho písní L. Holaina najdeme v Kancionálu z roku 2003. Holain skladatel – to jsou typické skladby, plné klidu, bez uchvacujících nebo hlučných akordů. I jeho *Te deum* nebo pochod Orlů postrádají ryčnost a pompéznost. „*Byl to duch nadšený, bohatě nadaný a velmi pilný.*“¹³ Ne vždy ale sklízel úspěch a musel čelit i kritice. Jeho harmonizaci lidových písní bylo vyčítáno, že je oblékl do příliš těžkopádného kabátu, lidové písně nepřirozeného a ty tímto ztratily vzlet, pružnost i přitažlivost. Ke konci svého tvůrčího období se Holainovi umělecky dařilo a to především v církevních skladbách. První větší skladbou byla „*VIII. Responsorio pro Matutino Nativitatis Domini*“ (pro čtyři smíšené hlasy bez průvodu), další potom vydána v Kroměříži J. Guskem „*Litaniae Lauretanae*“. Jeho velká skladba byla vydána R. Prombergem v Olomouci s názvem „*Te deum laudamus*“. Holain ji zkomponoval k padesátému výročí panování Františka Josefa I. Byla přijata ze všech nejpříznivěji. Právě do této skladby Holain vložil hudební myšlenky Wittovy, jehož byl nadšeným obdivovatelem. Byl nejenom skladatel, ale také o hudbě velice erudovaně psal, samozřejmě v duchu ceciliánské reformy.¹⁴

¹² Čas. Našinec, č. 401, r. 1916.

¹³ Čas. Našinec, č. 401, r. 1916

¹⁴ Např. HOLAIN, L.: *O taktu ve staročeské písni kostelní*. Cyril XVI, r. 9, nebo Holain, L.: *O reformě církevní hudby na Moravě*, Cecílie I, č. 6, 1874.

Asi v málokteré osobnosti se tak dobře spojila láska k hudbě s láskou k matematice a tak na něj žáci dlouho vzpomínali jako na učitele, který dokázal jinak neoblíbený předmět zlidštit, učinit jej srozumitelným a studentům tak přiblížit. Byl učitelem, který obzvlášť rád přecházel ve výkladu z mluvené češtiny do němčiny a naopak. Pěstoval tak ve svých svěřencích národní cit, ale cit střízlivý, prostý vši pompéznosti a škodlivých nacionálních vlivů. Byl oblíben jak u českých tak u německých žáků bez rozdílu.

Přesto však těžiště jeho pedagogické práce leželo ve zpěvu a hudbě. Mnohokrát byl povolán k řediteli školy a musel vysvětlovat, proč zanedbává se studenty zdravotní vycházky do přírody. Vyšlo najevo, že sice poctivě vyráží z budovy semináře, ale obratem se svěřenci končí ve svém bytě, kde se hrálo na klavír a harmonium a cvičil se zpěv.

Ludvík Holain se v různých obdobích svého života jeví jako talent ne zcela vyrovnaný a vyzrálý, dokázal zkomponovat skladby vynikající i průměrné až podprůměrné. Tato nevyrovnanost byla zřejmá, dokonce se jí neubráníl ani autor nekrologu profesor a Holainův kolega K. Polzer, který chvíli Holaina chválí a hned zase nemilosrdně trhá.¹⁵ Nicméně, skladby a varhanní kompozice a úpravy skladatele Holaina jsou stále živé. Jeho zásluha na reformě chrámové duchovní hudby je nepopíratelná. A o málokterém profesoru semináře studenti napíší chválu ve svém školním časopise. Holain zemřel 17. června 1916 ve Slavoníně u Olomouce.

¹⁵ Výroční zpráva arcibiskupského gymnázia VII, 1916–1917, SoA Kroměříž

III. František Robenek

František Robenek se narodil 10. ledna 1888 ve Zdounkách na Moravě jako syn rolníka, váženého měšťana a dlouholetého starosty Zdounek. Jeho otec si vzdělání vážil, sám byl jednatelem čtenářského knihovnického spolku ve Zdounkách a tak chtěl, aby syn studoval. Jako malý chlapec v rodné obci často ministroval a po základní škole byl rodiči poslán na studia do arcibiskupského semináře v Kroměříži. Zde složil roku 1909 svoji zkoušku dospělosti.

Bohosloví studoval v Olomouci a po vysvěcení se do semináře vrátil na dva roky jako prefekt. Prostředí důvěrně znal a věkově byl svým chovancům také blízko. V semináři projevoval značné nadání a tak obdržel studijní dovolenou a pokračuje na filozofické fakultě ve Vídni. Zde promuje a nabývá aprobace dějepis–zeměpis pro výuku na středních školách a to jak v německém tak v českém jazyce.

Od roku 1919 vyučuje na arcibiskupském gymnáziu a zde bude působit dalších 19 let. Zařadí se do „slavné generace“ učitelů, kteří přivedou ústav k rozkvětu. Tuto tradici bude pěstovat společně se jmény jako byl Dr. Segeřa, Hubík, Breitenbacher a také s mladší generací, pro kterou byl především v pedagogické práci vzorem –

Dr. Vašicou, Cinkem a dalšími.

Nicméně jeho učitelské začátky nebyly nikterak idylické a jeho pedagogická kariéra byla ohrožena hned v začátcích. Archivní průzkumy vydaly zajímavé, dosud neznámé svědectví z roku 1918. Dne 11. května 1918 vydal olomoucký ordinariát¹⁶ rozhodnutí s okamžitou platností stáhnout Františka Robenka ze studií. Robenek dostal příkaz k návratu z Vídně a bylo mu vykázáno blíže neurčené místo v duchovní správě, které měl neodkladně nastoupit. Takto mimořádně rozezleně reagovali nadřízení na poněkud neuctivě podanou a formulovanou žádost Robenka o zvýšení studijního příspěvku. To byla častá bolest mladých kněží, studentů v zahraničí. Náklady na život byly vysoké a příspěvek ordinariátu pro velký počet studentů prostě nemohl být dostatečný. Prečanova reakce byla skutečně mimořádná, protože tímto škrtal nejen dosavadní Robenkova studia, ale také nemalé náklady, dosud na jeho studium vynaložené. I pro Robenka to muselo být těžké období, těsně před uzavřením vysokoškolského studia závěrečnými zkouškami všechno přijde vniveč. Navíc si poměrně zásadně „přisadil“ profesor Hobich, který arcibiskupovi radí, aby byl provinilec exemplárně potrestán, „aby vážnost arcipastýře neutrpěla“.

¹⁶ Pod rozhodnutím ordinariátu byl podepsán budoucí olomoucký arcibiskup Prečan. Jeho úloha v řešení konfliktu je ale v roce 1918 nejasná, protože v tuto dobu ještě nezastával v olomouckém ordinariátu výkonnou funkci.

Nevíme, zda se v budoucnu Robenek o této „přímlově“ svého kolegy vůbec dozví, ale pokud ano, pak těžko mohly být vztahy těchto dvou harmonické.

Za Robenka se přimluvil ředitel Segeřa, který na ordinariát napsal prosebný list, kde uvádí, že mladý provinilec velmi lituje svého neuváženého tónu a přimlouvá se, aby jej nechali dostudovat. Segeřův list nadřizené poněkud obměkčil, ale Robenek je stažen ze studia a je mu dovoleno dostudovat ve svém volném čase a na svoje vlastní náklady. Což znamenalo jen v jiné formě definitivní konec všech studijních nadějí, protože ani čas ani peníze mladý kněz neměl.¹⁷

Nevíme, jak byla celá situace dořešena, protože další korespondence se nedochovala, ale vzhledem k pozdější kariéře Dr. Robenka můžeme usuzovat, že vše bylo nakonec vyřešeno smírně. Robenkův případ nebyl ojedinělý, ale měl mnohem šťastnější konec, než například otevřená vzpoura profesora Štěpánka. Ten žádal v roce 1920 o dorovnání platu na základě ministerského nařízení velice rozhořčeným dopisem: „...protože povinný doplatek, ba ani plat za měsíc září podle nové úpravy poukázán nebyl, dovoluje si podepsaný uctivě a zároveň rozhodně prohlásiti, že do té doby do třídy nevstoupí a vyučovati nezapočne, dokud jemu doplatek hotově vyplacen nebude.“¹⁸ Takováto otevřená vzpoura proti arcibiskupovi znamenala propuštění z ústavu takříkajíc na hodinu. Tuto věc sice řešil kapitulní vikář dr. Stojan, ale pozdější arcibiskup Prečan měl podobný model jednání. Postupoval vždy velice uvážlivě a zásadně ve prospěch ústavu, který považoval za svoji osobní „prelaturu“. Pokud ale cítil domnělý nebo skutečný nevděk od těch, které podporoval, zasáhl rychle a nemilosrdně, se vší autoritou svého úřadu.

V popřevratové době patřil Robenek k mladým, energickým profesorům, kteří nešetřili silami ani zdravím a pracovali pro blaho ústavu. Po studiích obhájil disertační práci a užíval titul doktor filozofie. Protože byl celou svojí osobností vědec, žádal po studentech přesné vědomosti, ale učil zároveň hledat pragmatické souvislosti. Nespokojoval se s pouhým věděním, vždy mu šlo o to, aby žáci problematiku nejenom znali a rozuměli jí, ale aby ji dovedli také srozumitelně a uhlazeně interpretovat. Byl jedním z učitelů, kteří hovořili spisovnou mateřskou řečí a neodpouštěl ve studentském projevu ani nářečí ani vulgarismy.

V semináři a gymnáziu také působil jako učitel zpěvu. Po smrti prof. Dosoudila zastupoval na kratší dobu ředitele kůru sv. Mořice. Patřil k propagátorům českých mistrů a sám organizoval řadu koncertů. V polovině 20. let uvedl se studentským sborem skladby Smetany, Arnošta Förichtgott Tovačovského a v roce 1937 velký koncert latinských duchovních hymnů, uspořádaný na počest návštěvy apoštolského vizitátora. Jedenáct let působil jako zástupce sbormistra v pěveckém sdružení Moravanu a sedm let jako jeho místostarosta.

¹⁷ ZA Opava, pobočka Olomouc, korespondence Segeřa, Prečan, Hobich, Robenek z 11. 5. 1918–1. 6. 1918, Personálie 1912–1918, karton 8.

¹⁸ SOKA Kroměříž, korespondence kapitulní konzistoře s ředitelstvím gymnázia ze dne 9. 11. 1920, kart. různé

Každý profesor na gymnáziu měl v době svého působení na starosti buď sbírku, nebo učebny, případně oboje. Dr. Robenek se stal na dlouhá léta pečlivým správcem a kustodem unikátní numismatické sbírky gymnázia. Tato kolekce byla budována dlouhá léta a obsahovala v době svého vrcholu přes čtyři tisíce kusů mincí a medailí. Vedle ražeb olomouckých arcibiskupů a vzácných mincí byla její součástí i část penčického zlatého pokladu. Vedení semináře pro ni nechalo zhotovit dva sejfy velikosti cestovních kufrů, ve kterých byly uloženy. Těsně před okupací naší země nacisty ale profesor Robenek umírá a stopy po této sbírce mizí. Nevíme, zda přečkala válku nebo byla zabavena německými okupanty. Po druhé světové válce již není v přehledu školních sbírek vůbec zmiňována a archivy také mlčí.

Vedle pedagogické činnosti se věnoval vědecké práci. Jeho disertační práce *„Moravské privilegium krále Jana“* byla publikovaná v roce 1927. Robenkův zájem o středověk mohl být motivován přednáškami profesora Oswalda Redlicha¹⁹, které jako student ve Vídni navštěvoval. Největší pozornost však věnoval církevním dějinám a to hlavně počátkům olomouckého biskupství. V roce 1928 uveřejňuje svoji zásadní práci *„Morava – metropole sv. Metoděje“*²⁰. Vycházel z poznatků arabského cestovatele a obchodníka Masudiho²¹ a císaře východořímské říše Konstantina Porfyrogeneta. Dle Robenka Metodějova diecéze zahrnovala území Rastislavovo, Svatoplukovo i Kocelovo. Hlavní sídlo Velké Moravy hledal na zemi knížete Rastislava. Metodějovo sídlo nazývá podle řeckých kronik a Nestora „Morava“. Robenek se zaměřil na zlatinizování hlavních měst, totiž Ostřihomi a Stoličního Bělehradu, přičemž právě Ostřihom ztotožňuje s Attilovým sídlem Ecilburgem. Poukázal na pragmatickou souvislost říší na panonském území, speciálně avarském, moravském a arpádkém. Domníval se, že hrob Metodějův může být ztotožňován s hrobem biskupa řeckého obřadu právě v Ostřihomi. Ve své studii velmi pečlivě porovnává věrohodnost pramenů a poukazuje na fakt, že Morava byla v papežské bule z r. 885 nazývána *Moraviae regnum*. Svatopluka nazývá králem moravským.²² Jeho studie z roku 1929 *„Apoštolská práva králů uherských a privilegium ecclesiae Moraviensis“* si všímá historických a geografických souvislostí říše velkomoravské s říší arpádkou.

Největším jeho dílem je však studie *„Svatohavelský mnich o avarských hrincích“*²³ z roku 1931. Monografie objasňovala spojitost první slovanské říše s jejich dřívějšími držiteli – Avary. Robenek vycházel z popisu Avarů od mnicha kláštera svatohavelského, připojil svůj překlad a kritické poznámky.

¹⁹ 1893–1934 pracoval jako docent Ústavu pro výzkum rakouských dějin ve Vídni

²⁰ HLÍDKA, roč. XLV, Brno 1928

²¹ Abú al-Hasan Alí ibn al-Husajn ibn Alí al-Mas'údí (896–956), historik a cestovatel, ve svém díle se zmiňuje o střední Evropě a Slovanech

²² Titulatura Svatopluka „dux“ byla pravděpodobně používána především v papežských dokumentech, aby jej odlišila od krále Franků. V jiných souvislostech se skutečně objevuje i označení „rex“, král.

²³ HLÍDKA, roč. XLVIII, Brno 1931

Resumé velkomoravských otázek poskytuje malá publikace „*Velkomoravská metropole*“ z roku 1934²⁴. Všímá si, kde všude v různých dobách u nás lokalizovali politické i náboženské středisko Svatopluka a Metoděje. Tato publikace je zajímavá a neotřelá i dnes. V mnohém ohledu jeho vývody významně doplnil profesor Chaloupecký.

Poslední práce, posmrtně vydaná, byla „*De horologio Olomucensi*“²⁵. Věnuje se rozboru tohoto iluminovaného rukopisu, zejména zařazuje dva chybějící biskupy Jana a Silvestra do politicko-náboženských poměrů doby.

Profesor Robenek se právem, přes kritiku svého díla a závěrů v nich obsažených, zařazuje mezi významné pedagogy a vědce, kterými mohlo arcibiskupské gymnázium disponovat. Je příznačné, že v dochovaném dopise profesora Robenka arcibiskupovi z roku 1915 píše, že se podrobuje záměru a potřebě zřizovatele studovat dějepis a dát tomuto předmětu přednost před matematikou, ale že „*dělá to s velkými obavami, neb nemá k tomuto předmětu ani té lásky, zájmu ani průpravy jako k přírodopisu.*“²⁶

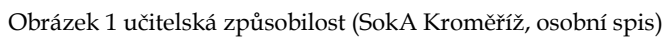
Dr. Robenek posledních pět let svého života trpěl zdravotními problémy, které si léčil lázeňskými pobyty v Karlových Varech. Ke konci byl jeho psychický stav, díky velkým bolestem, velice tíživý a přesto vytrval u svého pracovního stolu až do konce 25. července 1938. V úmrtním listu má zaznamenanou jako příčinu smrti cholelithiasis, choledocholithiasis, pankreatitis haemorrh.²⁷ Konsistorní rada, PhDr. František Robenek byl pochován kanovníkem Msgr. Karlíkem na hřbitově v rodných Zdounkách.

²⁴ ROBENEK, F.: *Velkomoravská metropole*. Gusek, Kroměříž 1934

²⁵ ROBENEK, F.: *De Horologio Olomucensi*. Acta Academiae Velehradensis 14, 1938, s. 292–310;

²⁶ ZA Opava, pobočka Olomouc, dopis ze dne 14. 8. 1915, Personálie 1912–1918, karton 8.

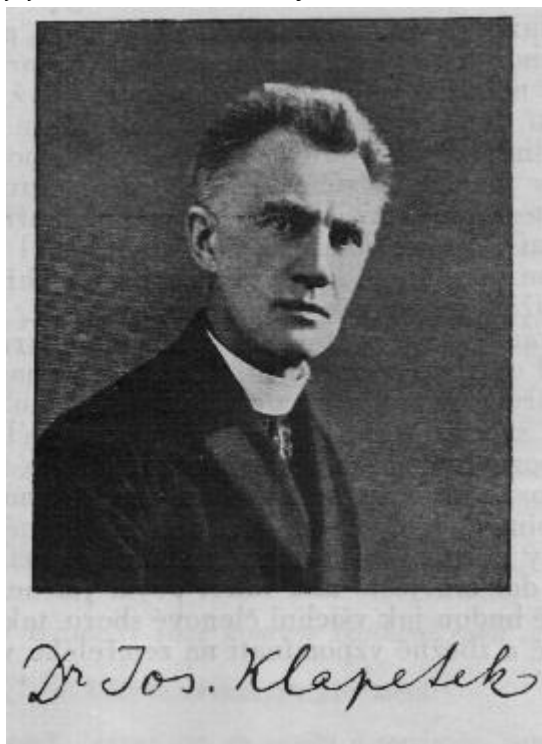
²⁷ Trpěl žlučovými kameny a zemřel na krvácení, způsobené chronickou pankreatitidou

Další dva učitelé jsou typickými představiteli meziválečného období. Dr. Klapetek a Dr. Zmeškal, jeden přírodovědec a tak trochu „obyčejný“ kněz, druhý ředitel kůru, hudební teoretik a skladatel. Žili oba skromné životy v hanáckém maloměstě, většinou mezi mladou generací, které rozuměli. A přesto oni jsou tou „solí země“. Profesori s definitivou, kteří učili na gymnáziu jednu i více generací a vychovali stovky následovníků. Tvořili páteř, fundament, na kterém stál strom církevního vzdělávání. Spoluvytvářeli charakter instituce, stanovovali zvyky a obyčeje, podle kterých škola fungovala. Byli to ale lidé ve vlastním slova smyslu. Se slabostmi a pochybami, klesající pod tíhou povinností a zase se napřimující. V nečetných pramenech z 50. let 20. století, vzpomínkách absolventů, jejich jména figurují. Pokud je měřítkem úspěšnosti pedagogické práce to, že po desetiletí je vaše jméno připomínáno, pak svůj úkol splnili.

IV. Josef Klapetek

Narodil se 4. února 1880 ve Slavkově, malé obci nacházející se v západním Opavsku. Laskavý čtenář si možná povšimnul, kolik pedagogů a prefektů, kteří tvořili v různém čase pedagogický sbor školy, pocházelo ze severu Moravy. Chudý kraj a přesto bohatý na talentované muže. Jeho dětství a dospívání je velice podobné životním cestám již zde popsaných kněží. Pocházel z chudé rolnické rodiny, měl bratry Maxe a Václava, kteří se celý život živili prací na vlastních nevelkých polích. Nevíme, proč zrovna o něm bylo rozhodnuto, že půjde jinou cestou. Snad proto, že další hladový krk grunt jednou nemohl uživit a možná v tom byla také touha po společenském uznání rodiny. Mít v rodině kněze její vážnost určitě zvyšovalo.

Vystudoval české gymnázium v Opavě, měl štěstí na vynikajícího ředitele Vincence Praska²⁸, poté bohosloví v Olomouci a jako novokněz přišel do arcibiskupského semináře coby studijní prefekt v roce 1902. Protože se osvědčil a projevoval i pedagogický talent, poslal jej tehdejší arcibiskup Theodor Kohn na další odborné studium na filozofickou fakultu do Vídně. Arcibiskup Kohn byl jeden z prvních představitelů olomoucké diecéze, který velice dbal na vzdělání kněží. Sám věnoval osobní nemalé prostředky na to, aby bohoslovce udržoval na studiích v Rakousku a Itálii.

Tam poté vykonal profesorské zkoušky z přírodopisu, matematiky a fyziky pro střední školy s vyučovacím jazykem českým a německým. V roce 1910 složil rigorózní zkoušku a byl

promován doktorem filozofie.

Stal se profesorem přírodních věd na arcibiskupském gymnáziu a záhy patřil k dlouholetým oporám sboru. Projevoval obzvláštní zálibu především v přírodopisu a často se studenty podnikal víkendové procházky, které ale měly vždy naučný obsah a cíl – obohatit školní sbírky o další přírodniny. Vedl studenty k exaktnímu pozorování a povzbuzoval je, aby výsledky své práce také publikovali v odborných časopisech. Sám byl literárně činný v mnoha odborných listech. Jeho články byly otištěny především v soudobých listech „Příroda“, „Vychovatelské listy“, pedagogické a společenskovední názory publikoval v časopisech „Český jinoch“, „Našinec“ a v katolickém listu

²⁸ Vincenc Prasek (1843–1912), slezský buditel, pedagog a spisovatel, ředitel gymnázia v Opavě, vynikající filolog

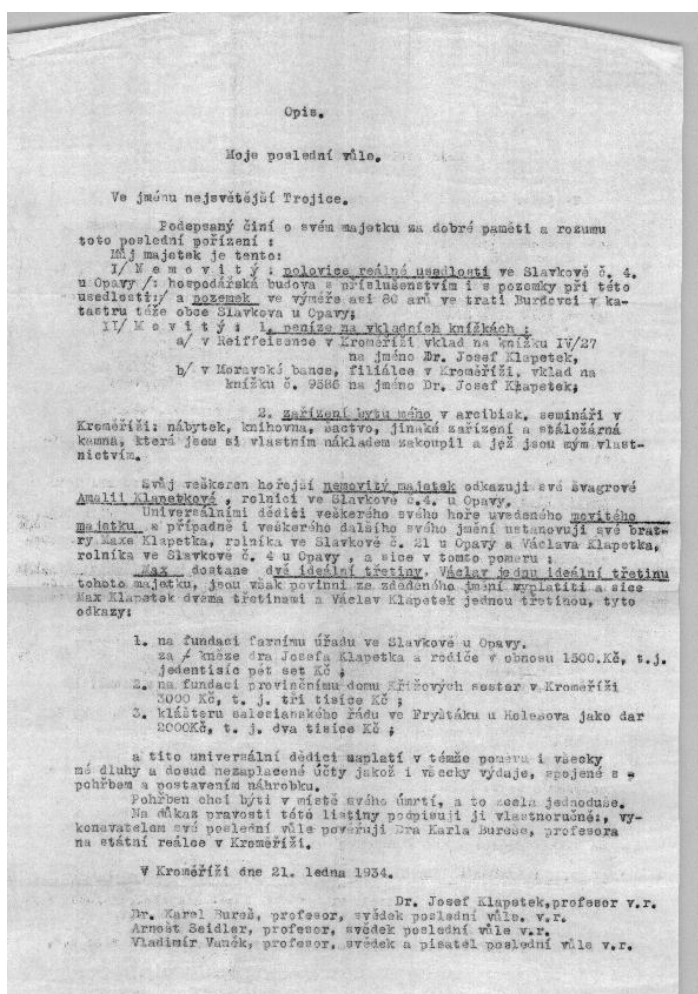
„Pozorovatel“. Se zvláštní oblibou se věnoval také těsnopisu.²⁹ Tato disciplína byla v jeho době velmi rozšířena a pěstována, především mezi úřednictvem a studenty. Dr. Klapetek byl dlouhá léta pedagogem, který ve svém volném čase připravoval studenty k těsnopisným soutěžím a skutečně s nimi dosáhl celostátních úspěchů. Byl také členem kroměřížské těsnopisné společnosti. V budově gymnázia vybudoval hvězdárnu, kde se studenty často prováděl noční pozorování oblohy.

Jaksi mimoděk se také stal při svých přírodovědných vycházkách vášnivým houbařem a svoje mykologické objevy publikoval v houbařských časopisech. Studenti si dr. Klapetka vážili pro jeho skromnost a lidský přístup, kolegové oceňovali jeho odbornou erudici. Víc jak třicet let svého života věnoval pouze jedinému ústavu a to arcibiskupskému semináři a gymnáziu.

Na jaře roku 1933 se mu začalo horšit zdraví a po vyšetření mu lékaři sdělili konečnou diagnózu – rakovina žaludku v pokročilém stadiu. Dr. Klapetek věděl, že nemá šanci na záchranu a uspořádal všechny svoje osobní věci tak, aby nikomu nezpůsobil nejmenší obtíž. Ve své závěti rozdělil svůj skromný majetek mezi svoje bratry a švagrovou, vdovu po zemřelém třetím bratru. Ze svých úspor však vydělil částku, dílem věnovanou fundaci farního úřadu v rodném Slavkově a dílem fundaci Křížových sester v Kroměříži a klášteru salesiánského řádu ve Fryštáku u Holešova. Závěť signovali jako svědci jeho přátelé a kolegové Bureš, Seidler a Vaněk. Poslední měsíce nemoci velice trpěl a nakonec 7. března 1934 zemřel. Podle svého posledního přání byl pochován na hřbitově v rodném Slavkově.

²⁹ V ČSR používána od roku 1921 soustava Herout-Mikulík. Těsnopis (stenografie) je používán dodnes, obvykle k zápisům z parlamentních jednání nebo pro soukromé poznámky. V prvorepublikové době byl velice populární.

Obrázek 4 Závěť Dr. Klapetka (SokA Kroměříž, osobní spis)

V. Josef Zmeškal

Narodil se 14. prosince 1885 v malé obci Nahošovice na Přerovsku. Rod Zmeškalů je doložen na Moravě od roku 1500 a v Nahošovicích od roku 1600. V „obci plné Zmeškalů“, jak se dodnes říká, stále stojí Josífkův rodný dům č. 24. Ve svých dvanácti letech se stal žákem primy arcibiskupského chlapeckého semináře, kde studoval v letech 1897–1905. Maturitní zkoušku složil, podobně jako jeho spolužáci, na německém gymnáziu, z důvodů již výše vysvětlených. Bohosloví absolvoval v Olomouci v letech 1905–1909. Zde se poznal a spřátelil s Bedřichem Wiedermannem³⁰, pozdějším profesorem na státní konzervatoři a virtuosem na varhany. Jejich přátelský vztah nepochybně ovlivnila i láska P. Zmeškala k hudbě. Po vysvěcení na kněze byl roku 1909 poslán zpět na ústav, ze kterého vzešel – zde vykonával jeden rok funkci prefekta. Poté odchází do Vídně a studuje klasickou filologii. Prohlubuje si také svoje hudební vzdělání. Hudbu miloval a už na gymnáziu byl členem mužského sboru, který vedl jeho spolužák Valentin Šindler³¹ a s ním vystupoval na gymnáziu i širokém okolí. Stal se již od sekundy fundatistou kůru sv. Mořice a tam zpíval pod vedením vynikajícího dirigenta a ředitele kůru Ferdinanda Vacha³². Ještě ve Vídni absolvoval dva semestry církevní hudby na univerzitě a soukromě se vzdělával u dr. Otty Lea Stanovského³³. Proto měl přístup do císařské dvorní kaple, kde se v té době provozovala hudební díla nej přednějších skladatelů. To vše prohlubovalo jeho hudební vzdělání a tříbilo vkus.

Těsně před první světovou válkou dosáhl absolutoria, ale vykonání státních závěrečných zkoušek mu v té době zabránila rodinná tragédie. Na vleklou chorobu mu zemřel otec a krátce poté i jeho starší bratr Inocenc. Po studiích obhájí dizertační práci a získává titul doktora teologie. Celou Velkou válku pracuje ve sboru a v této nelehké době zraje jak profesionálně, tak i lidsky. Studenti vzpomínali, že jeho hudební produkce dokázaly skoro nemožné – dávaly naději na lepší budoucnost. Začíná komponovat a navazuje četné kontakty s významnými hudebníky té doby. Na gymnáziu vyučuje také zpěv, zaměřuje se především na nácvik velkých chrámových skladeb. Tato tradice byla ostatně v semináři a na gymnáziu dodržována již jeho předchůdci. Stará se i o přírůstky hudebnin a katalogizuje odkaz notových záznamů L. Holaina, který sbírku podstatně rozšířil. V roce 1920 zemřel Dr. Dosoudil, dlouholetý regenschori u sv. Mořice a kapitula se obrátila na mladého kněze se žádostí, zda by se ujal uprázdněného místa. A tak vstupuje na

³⁰ Bedřich Wiedermann (1883–1951), varhanní virtuos, hudební pedagog a skladatel, studoval bohosloví, konzervatoř, chrámový varhaník v Brně (Petrov) aj.

³¹ Valentin Šindler (1885–1957), operní pěvec-tenorista, herec a představitel hanácké lidové postavy *Strěček Matěj Křópal z Břochovan*, absolvent Arcibiskupského gymnázia, studoval bohosloví, ale studia nedokončil

³² Ferdinand Vach (1830–1906), pedagog a hudební skladatel, zakladatel Pěveckého sdružení moravských učitelů, ředitel kůru sv. Mořice a ředitel hudební školy spolku Moravan

³³ ThDr. Otto Stanovský (1882–1945), kněz, vychovatel synů následníka trůnu Františka F. d'Este, princů Maxmiliána a Arnošta. On přijal jako první telefonát o tragické události v Sarajevu

dlouhou dráhu ředitele kůru, které se věnuje plných 23 let. Dodnes v hudebním archivu kolegiálního kostela sv. Mořice nacházíme notové záznamy, opatřené razítkem Dr. Zmeškala. Stejně tak zámecký hudební archiv a sbírka vlastní notové záznamy, věnované Zmeškalem.³⁴

V ústavu učil nejčastěji řečtinu, latinu a sborový zpěv, pomáhal vždy rád při nacvičování studentských hudebních produkcí. Učitel byl oblíbený, ale obávaný, vždyť učil nejtěžší předměty, na kterých se často troskotalo. Jazyky, a zvláště pak řečtina a latina, patřily ke klasickému vzdělání a po studentech se žádalo jejich bezchybné užívání. Byl právě uprostřed příprav na profesorské zkoušky, když v roce 1921 do jeho života zasáhla nemoc. Onemocněl hnisavým zápallem plic a chrlením krve. Diagnóza byla bohužel neúprosná. Tuberkulóza plic. Musel přerušit svoji kariéru a tři dlouhé roky se léčil v plicním sanatoriu pro nemocné tuberkulózou v Jevíčku. Jeho stav byl velice vážný a lékaři mu nedávali naději na víc jak dva roky života. Přesto popřel všechny lékařské prognózy a z nemoci se zotavil. Jako pacient byl nesmírně oblíbený, a to jak mezi lékaři tak mezi pacienty, neboť ani v nemoci nezapomínal na svoje poslání a byl zde apoštolsky činný. Plíce se uzdravily a on se mohl věnovat přerušené práci na gymnáziu.

Navazoval pilně styky s mnoha významnými skladateli církevní hudby a ti rádi navštěvovali z jeho popudu Kroměříž. Málokdo vykonal víc pro chrámovou hudbu v Kroměříži jako on a tato tradice, jím započatá, je živá dodnes. Uvedl mnoho skladatelů a jejich skladeb, nástrojově náročných, které dosud v Kroměříži nebyly produkovány. Díla Treglerova, Pickova, Říhovského, Fibicha, J. B. Foerstra, Herleho, Vejvanovského, Gounoda, Francka, Kromolického a mnoha dalších. Měl přátelské styky s mnoha velkými skladateli a ty přivedl na Mořický kůr – J. B. Foerstra, Axmana, Treglera. Mnozí tito umělci, vesměs varhaníci, mu dedikovali svoje skladby, zejména Foerster, Říhovský a Tregler. Zastával ceciliánské reformní názory a zejména v korespondenci s J. B. Foersterem si na toto téma mnohokrát psali. V roce 1930 se v Kroměříži konal sjezd Cyrilských jednot. Zmeškal umožnil provedení Treglerovy *Missa Jubilaei*, kterou skladatel doprovázel na varhany.³⁵ K bohaté Zmeškalově korespondenci s Treglerem a Foersterem se vrátíme ještě později ve zvláštní kapitole. Objevil se totiž unikátní archiv více než čtyřiceti naprosto neznámých Foerstrových dopisů se Zmeškalem, který je momentálně zpracováván. Foerster věnoval Zmeškalovi rukopis své mše „*Missa in honorem sanctissime trinitatis*“ a jejich hudební přátelství přerostlo v osobní vztah, kdy se Zmeškal stal opravdovým duchovním rádcem Foerstera.

Zmeškal vytvořil 40 až 60 členný chrámový sbor, dílem byli členy studenti gymnázia a dílem jeho známí z města i okolí. Velmi přátelsky vycházel s dirigentem Moravana Eugenem Třasoněm, který mu rád a ochotně často se svým sborem vypomáhal na

³⁴ Macek, F.: Hudební archiv kolegiálního kostela sv. Mořice v Kroměříži. Bakalářská práce. UK Praha, 2011

³⁵ XXX. Výroční zpráva arcibiskupského gymnázia v Kroměříži, 1946/1947.

společných koncertech. Byl hlavním organizátorem nové edice Velehradu „Graduálií“ a „Offertorií“ od českých skladatelů.

V roce 1940 byl opět postaven před těžkou životní volbu. Po skončení školního roku 1939/1940 se odebral na odpočinek dosavadní ředitel semináře Msgre. Zeno Jockl. Tento úřad nebyl sám o sobě zrovna záviděníhodný, natož potom v roce 1940. Jednak bylo zřejmé, že se nad budoucností semináře a gymnázia stahují mraky a jednak se v době protektorátu každý ve vedoucí funkci ocital ve zvýšeném osobním nebezpečí. Členové sboru spontánně navrhovali právě Dr. Zmeškala za nového ředitele. Delší čas odolával a nechtěl funkci přijmout, ale nakonec se podvolil. 6. července 1940 byl arcibiskupem jmenován správcem a po nutném složení slibu Vůdci velkoněmecké říše³⁶ byl 30. prosince 1940 ustanoven ředitelem knížecího arcibiskupského chlapeckého semináře.

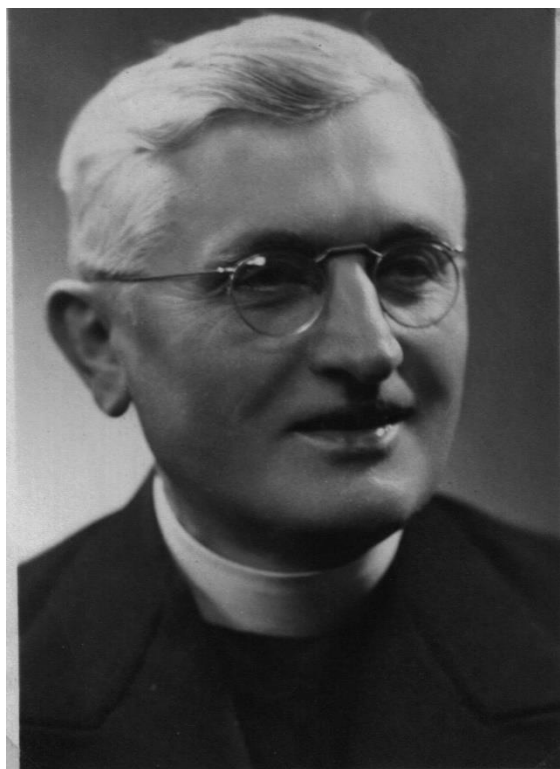
Krátce poté opět zasáhl nepřívětivý osud. P. Zmeškal po přestálé chřipce onemocněl leukemií. Jeho stav byl kritický, lékaři hovořili o několika zbývajících týdnech života. Stalo se neuvěřitelné – leukémie odešla tak jak přišla, krevní nálezy byly naprosto normální. Lékaři po vyloučení omylu tento fakt přisuzovali zázraku a sám P. Zmeškal to vysvětloval mimořádnou milostí Boží za modlitby adresované sv. Donu Boskovi. Za zmínku jistě stojí, že v těchto kritických dobách byl tento světec plánovitě zavalen prosbami a modlitbami studentů a spirituála P. Prokopa za ústav, gymnázium a P. Zmeškala. V únoru 1942 přišlo rozhodnutí, že se ústav zabírá pro účely německé branné moci a doslova přes noc se museli z budovy vystěhovat jak studenti, tak i učitelé. V této těžké době musel ředitel Zmeškal, muž s podlomeným zdravím, řešit úkoly, které by byly příliš velké i na mladého člověka. Bylo zapotřebí najít okamžitě ubytování pro chovance, sám Zmeškal našel azyl u probošta Msgre. Kutala, který mu poskytl na proboštství byt.

Poslední ranou byl pro něj zákaz Němců nabírat studenty do primy s následným zákazem existence gymnázia. Lepších poměrů, ve které věřil, se již P. Zmeškal nedočkal. V roce 1943 u něj znovu propukla leukémie s plnou silou a ani pobyt v sanatoriu nepomohl. S námahou řídil naposledy o svátcích chrámové zpěvy a 19. května 1943 zemřel ve věku 57 a půl roku. Ještě na smrtelném loži byl vyznamenán čestným kanonikátem kroměřížské kapituly. Pohřební obřady 22. května vykonal světící biskup dr. Zela a při zádušní mši zpíval jeho osiřelý sbor spolu s Moravanem. Smuteční průvod na kroměřížské kněžské pole čítal 130 kněží a 20 bohoslovců, vesměs jeho žáků.³⁷

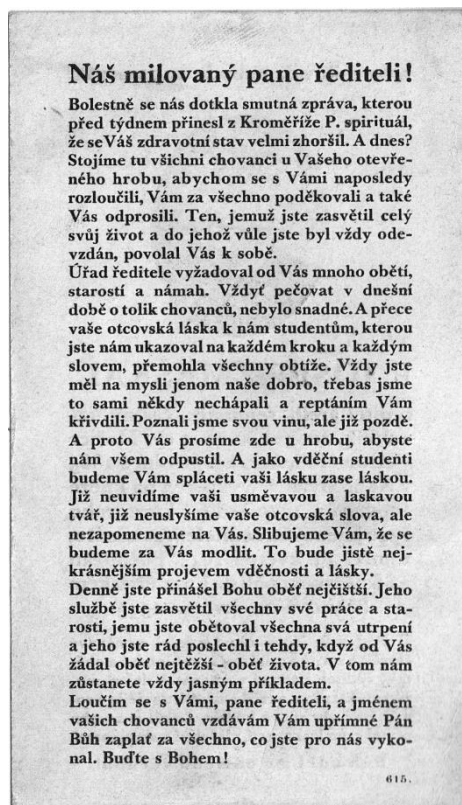
³⁶ Pokud chtěli v době protektorátní učitelé vykonávat svoji praxi, museli složit slib loajality Vůdci německé říše: „Slibuji, že budu Vůdce Velkoněmecké říše Adolfa Hitlera jako ochránce Protektorátu Čechy a Morava poslušen, že se zdržím všeho jednání, jež by mohlo být ke škodě Velkoněmecké říše, že budu nařízení hlavy Protektorátu Čechy a Morava plnit, zákony zachovávat a své úřední povinnosti svědomitě zastávat.“ (Dekret státního prezidenta č. 83/1940).

³⁷ Časopis Cyrill, ročník 1943, str. 25

Obrazová příloha:

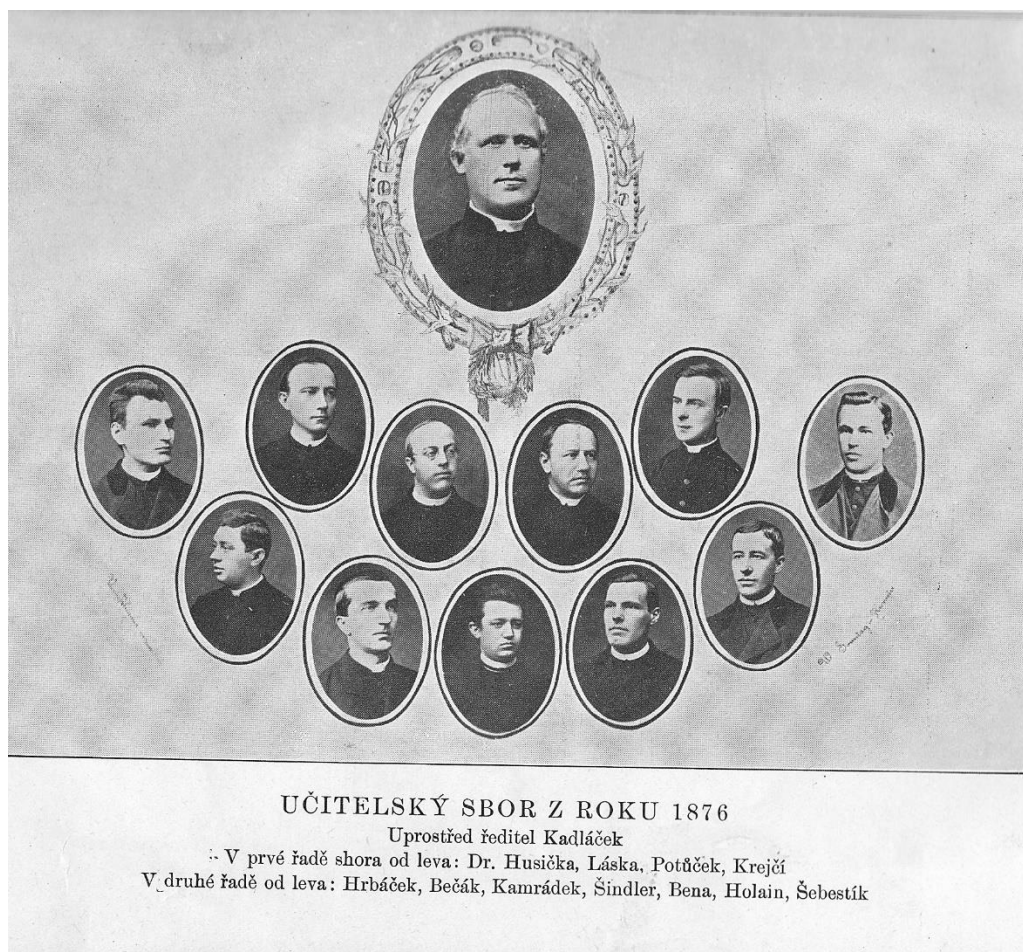
Obrázek 5 Prof. Dr. Josef Zmeškal

Obrázek 6 Úmrtní řeč J. Zmeškala

Obrázek 7 Profesorský sbor z roku 1930, Klapetek sedící druhý zleva, uprostřed ředitel Hubík

Obrázek 8 O něco starší kolegové

Obrázek 9 Arcibiskup olomoucký a metropolita moravský Leopold Prečan

VI. Jan STRAKOŠ

Tak málo Koniášů! Volá ve své literární studii katolický kněz, publicista, literární kritik a historik Jan Strakoš. Autor mnoha glos, článků a odborných studií, šířitel myšlenky čisté poezie a zastánce užívání kultivovaného jazyka. Ale také člověk rozporuplných názorů, autor kontroverzních a provokujících výroků, používající pamfletické narážky a inkvizitorskou mluvu. K osobě Dr. Strakoše není mnoho co dodat. Osobnost tohoto katolického vědce meziválečného československého období je zpracována v několika odborných článcích³⁸, editor Ladislav Soldán sumarizoval jeho dílo v roce 2012.³⁹ Kněz Zdislav Škrabal zanechal v pravdě monumentální zdroj informací o Strakošovi v devíti strojopisných svazcích, doplněných fotografiemi.⁴⁰ A přesto lze z archivů vyčíst řadu nových a překvapivých informací, které vysvětlují mnohé životní peripetie tohoto nevšedního člověka.

Narodil se 1. června 1899 ve Fryčovicích v Moravskoslezském kraji. V letech 1910–1918 vystudoval klasické gymnázium v Ostravě, pokračuje na bohoslovecké fakultě v Olomouci a v roce 1922 je vysvěcen na kněze. V témže roce se stává zatímním profesorem a prefektem arcibiskupského gymnázia. Prakticky ihned je mu udělena studijní dovolená a v Kroměříži se zdržuje jen sporadicky. Vzdělání si rozšiřuje na filozofické fakultě Masarykovy univerzity v Brně, kde studuje slovanskou filologii a literaturu.

Přestože dosáhl vysokého odborného vzdělání, nijak nespěchal s uloženým úkolem arcibiskupa Prečana, totiž se složením profesorských zkoušek tak, aby mu mohla být udělena definitivita. Pro osvěžení paměti připomínáme, že titul profesor byl hodnostním stupněm, označením pedagogické kariéry a každá střední škola aby mohla fungovat, musela mít určitý počet státně zkoušených profesorů. Titul „středoškolský profesor“ byl používán jako označení regulovaného povolání. V roce 1932 získá titul doktora filozofie.

Profesor Strakoš vyučuje na arcibiskupském gymnáziu jazyk český a latinu a na začátku 30. let se dostává do ostrého a vleklého sporu s arcibiskupem Prečanem. V této době Strakoš publikuje⁴¹ a stává se také veřejně činným, jeho politické komentáře plní stránky katolického tisku a ne vždy jsou brány s pochopením.

Kromě jiného se také vrství spory Dr. Strakoše se svými kolegy, které musí arcibiskup Prečan řešit. Dr. Strakoš nebyl jistě jednoduchý člověk, spíše složitá povaha, která nešla pro ostré, ale často bohužel i neuvážené, slovo daleko. Kritizoval tehdejší pojetí náboženské výchovy na středních školách a to i v arcibiskupském semináři, zdálo se mu příliš úzkoprse

³⁸ Čas. Tvar, č. 16, 1998 aj.

³⁹ Jan Strakoš, O české literatuře, kritice a historii. Vydal Cherm Praha 2012, editor Ladislav Soldán.

⁴⁰ Archivní fond, vytvořený pozůstalostí Z. Škrabala

<http://web.nacr.cz/pomucky/data/217000010/1609/is/info.index.html>, 5. 6. 2020

⁴¹ V letech 1934–1936 přispívá do katolického měsíčníku „Akord“

a tendenční. Spor vyvrcholil osobním dopisem Prečana Strakošovi⁴², ve kterém mu vytýká především to, že nevykonával ani své základní povinnosti, tj. složení profesorské zkoušky, ale cítil se být oprávněn kritizovat věci, do nichž mu nic není. Tón tohoto dopisu byl mírně jízlivý, ale jednoznačný. Prečan píše: „*Nemíníte-li tedy život svůj ode dneška tak zařídit, abyste udělal zkoušky z předmětů světských, pro něž jste byl zvolen, pak není pro vás v semináři místo.*“⁴³

Celá neblahá situace byla navíc umocněna nepříjemným a medializovaným sporem, který dr. Strakoš vedl na stránkách katolických novin s odborným radou Dr. Alfredem Fuchsem. Šlo o výklad Durychova apelu na prezidenta republiky, kdy Durych žádal, aby prezident odsoudil zneužívání prezidentské autority k zostuzování katolické církve pokrokaři. Nešťastně volená formulace byla otištěna ve sloupku v „Našinci“, který měl na starosti právě dr. Fuchs.

Dr. Strakoš jej nazval „pochybným konvertitou“ a dr. Fuchs žádal satisfakci a omluvu. Ohradil se také proti tomu, že jej dr. Strakoš v tisku obvinil, že se „dosud vydává za katolíka“. Fuchs žádal opravu, což dr. Strakoš velice rád učinil a škodolibě nechal otisknout, že se tedy Dr. Fuchs „za katolíka nevydává“.

Spor i nadále graduje, Dr. Strakoš sice svoje tvrzení odvolává, ale v dopise arcibiskupovi se ohrazuje proti tomu, aby výrok „pochybný konvertita“ byl brán jako urážka. Píše: „*Je právem katolickým, aby byl opatrný před konvertity, pokud proces asimilace není plně ukončen.*“⁴⁴

Co se týče nesplněných profesorských zkoušek, dozvídáme se velmi překvapivou informací právě z odpovědi Dr. Strakoše na lednový přípis arcibiskupa Prečana jeho osobě. Dr. Strakoš vysvětluje, že ke zkouškám nemohl přistoupit, protože k filologii a literatuře klasické cítil „nepřekonatelný odpor“. Argumentuje vyčítavě, že arcibiskup přece ví, že studium filologie mu bylo vnuceno s tím, že odpor časem překoná.⁴⁵ Také napadá ředitele dr. Hubíka, že jej nechtěl pustit na půl roku na studijní cestu do Francie a proto mu bylo znemožněno konání státní zkoušky.⁴⁶ Ve skutečnosti ale ředitel Hubík nemohl Strakoše v žádném případě uvolnit, protože ho nutně potřeboval pro výuku. Dr. Strakoš navíc vedl k maturitě oktávu, učil v septimě a tak na nějaký rozmar studijní cesty spojené s půlroční absencí nemohlo být ani pomyšlení.

Celý spor po víc jak osmdesáti letech poněkud připomíná zápas dítěte s rodičovskou autoritou, kdy vina je vždy na těch druhých. Arcibiskup Prečan ostatně odpovídá: „*Zdálo-li*

⁴² Dopis arcibiskupa Prečana Strakošovi ze dne 13. 3. 1931, Osobní spis Dr. Strakoše, personálie SOkA Kroměříž

⁴³ Tamtéž

⁴⁴ Korespondence Strakoš a Prečan z let 1931 až 1932, Osobní spis Dr. Strakoše, personálie SOkA Kroměříž

⁴⁵ Tamtéž

⁴⁶ Ke složení profesury bylo zapotřebí dvou vykonaných státních zkoušek, v případě dr. Strakoše český jazyk a latina. Pro odpor ke klasické filologii si zvolil náhradní obor francouzský jazyk a studijní cestou do Francie chtěl splnit započítání dvou absolvovaných semestrů. Zahraniční půlroční cesta se totiž počítala jako dva plně absolvované semestry domácího studia.

*se vám studium klasické filologie odporné, mohl jste přece říct své aut aut, jakmile jste tento odpor zaznamenal“ ... „ostatně kněžský život není a nebude nikdy bez obtíží“.*⁴⁷

Umanutý ovšem dokázal být i arcibiskup. Když v prosinci roku 1932 žádal Dr. Strakoš o povolení vydání literárního sborníku „Poezie“, odpověď byla lakonická. „Zakazujeme, až uděláte profesorské zkoušky.“⁴⁸

Arcibiskupovi vadilo především směřování výuky náboženství s poznatky z jiných předmětů, dokonce i pokusy o smíření teologie s poznatky vědeckého bádání. Vyčítá Dr. Strakošovi „*přecpávání mladých žáků, budoucích kněží, vysokou moudrostí, kdykoliv se učitel domnívá, že jest jeho úkolem, aby prodal vše to, co ví, a neusiluje o akomodaci pedagogickou.*“⁴⁹

V roce 1932 je arcibiskup rozhodnutý nenechat Dr. Strakoše dále působit na arcibiskupském gymnáziu a v semináři. Přípravuje pro něj uplatnění arcibiskupské církevní autority, které by se musel podvolit, totiž přemístění na státní školu nebo převedení do duchovní správy. Prečan byl církevním hodnostářem, který měl k arcibiskupskému gymnáziu a semináři opravdu osobní vztah. Z průřezu jeho obsáhlé korespondence je vidět, že věnoval velkou pozornost i marginálním věcem, sledoval prospěch žáků, každého půl roku žádal od ředitelství školy obšírnou zprávu o náladách mezi žactvem a profesory. Do přediva osobních vztahů tedy viděl velmi dobře a nehodlal trpět žádnou vzpouru. Jeho postoj ostatně docela dobře ilustruje věta z korespondence: „...*není každý vyvolen, aby se stal učitelem v mém semináři kroměřížském.*“⁵⁰

V roce 1933 nastane vyústění celého sporu. Dr. Strakoš se vši pravděpodobností publikoval i přes zákaz arcibiskupa, čtvrtletník „Poesie“ vydával se svými přáteli Zdeňkem Šmídem, Zdeňkem Vavříkem a Jaroslavem Zavadou (bratr Viléma Závady) v letech 1931–1934. Arcibiskup vycházel z platného kanonického práva, bez jeho souhlasu nesměl kněz volně publikovat a tak je nakonec v červnu odvolán z úřadu prefekta semináře a uvolněn i ze sboru.⁵¹ 8. září 1933 je Dr. Strakošovi udělena kanonická mise pro vyučování náboženství na českém státním reálném gymnáziu v Místku. Tím končí jeho působení na arcibiskupském gymnáziu.

Dr. Strakoš byl svým způsobem typickým produktem monarchistické seminární výchovy a snažil se vyrovnat s bouřlivými změnami, které nastaly vyhlášením Československé republiky. Vždy zastával katolická stanoviska, ostatně byl knězem, ale mnohdy nešel pro slovo daleko a jeho názory byly problematické i pro oficiální katolický establishment. Nebyl dobrým učitelem v pedagogickém slova smyslu, cítil se intelektuálně nadřazený svým kolegům a to jej vhánělo do osobních konfliktů. Ke svým svěřencům jen obtížně hledal osobní vztah a ti to samozřejmě dobře vycítili. Nemohl imponovat velkou empatií, spíše budil dojem egoisty a chladného vědce. Strakoš si toho byl zřejmě vědom,

⁴⁷ Dopis arcibiskupa Prečana Strakošovi ze dne 17. 2. 1931, Osobní spis Dr. Strakoše, personálie SOKA Kroměříž

⁴⁸ Rozhodnutí arcibiskupské konzistoře č. 20.285 z 2. 12. 1932, sign. Prečan, Osobní spis Dr. Strakoše, personálie SOKA Kroměříž

⁴⁹ Dopis arcibiskupa Prečana Strakošovi ze dne 13. 3. 1931, Osobní spis Dr. Strakoše, personálie SOKA Kroměříž

⁵⁰ Dopis Prečana Strakošovi ze dne 13. 3. 1931, Osobní spis Dr. Strakoše, personálie SOKA Kroměříž

⁵¹ Rozhodnutí o přeložení Dr. Strakoše ze dne 20. 3. 1933 a následné odvolání z úřadu prefekta ze dne 30. 6. 1933, sign. Prečanem, Osobní spis Dr. Strakoše, personálie SOKA Kroměříž

nestál příliš o místo v duchovní správě, spíše se snažil vyniknout v intelektuálním prostředí. Tomu odpovídá jeho literární činnost, zejména v meziválečném období. Jeho názory mnohdy pobuřovaly, byly kontroverzní a katolicky rigidní a tak si vyráběl protivníky i v intelektuálním světě. Lze ocenit jeho názorovou konzistentnost, urputný boj proti nově vytvářené husovské tradici v období první republiky. Tu spojoval s vlivem Masaryka a tak se tvrdě pouštěl i do kritiky jeho literárních děl: „*Masarykovy předválečné brožury byly vlastní zbrojnicí pro generální nápor na vše, co zůstalo ještě katolickým. Obratnou tiskovou propagandou, za patronace většiny vládních činitelů byl veden boj za takzvanou očistu našich dějin...*“⁵² A tak je ještě dnes za svoji kritiku považován za odpůrce liberálního a demokratického státu. Ano, možná mu byl systém řízení státu na demokratických principech cizí, nicméně stejně zuřivě kritizoval totalitní systémy, které demokracii 30. let v Evropě ohrožovaly: „*Vpád barbarů do teologie, vpád barbarů do literatury (...) Kdo by dnes mohl pochybovat o tom, že v ideologii Hitlerově a Lenin-Stalinově vyvrcholil proces onoho duchovního uvolňování člověka, jež bylo po dvě století zcela beztestně prohlašováno za ideál příštího lidstva?*“⁵³ Za tato slova, zveřejněná v časopisu Akord Strakoš drazé zaplatí – nejdříve za protektorátu a poté v době komunistické zvůle. Obhajoval protireformaci a na protestantismu neshledával nic progresivního ani ve světě ani doma.

Jako literární kritik se Strakoš hlásí k myšlence francouzského abbého Henriho Bremonda a společně s ním proklamuje jako jedinou pravou hodnotu „čistou poesii“. Netají se opovržením k západoevropské próze a tento názor obhajuje i po válce. Činí tak často slovníkem, který nemá daleko k propagandě, používané totalitními režimy. A tak se dozvídáme o úředu Strakoše z „židovských emigrantů“, jejichž literární tvorbu považuje za „pařeniště rozkladu“ a čtenáře varuje před „hnusem, stoupajícím z těchto literárních zadnic“.

Napsal řadu prací z české historie (Mikuláš Adaukt Voigt 1929, Bohuslav Albín 1939) a z české literatury (Petr Bezruč 1937). Svoje články uveřejňoval v časopisech Akord, Rozmach, Řád a Tvar. Jeho historická koncepce dějin znamená vcelku jednu velkou idealizaci středověku. Glorifikuje postavy českých katolických králů, upíná se k předbělohorské době jako k nejhodnotnější éře českých dějin, kdy katolická církev se dle něj prakticky nedopouštěla chyb. Jeho vzorem správného češství je svatý Václav a nositelem tohoto názoru pak jezuita Balbín, kterého si Strakoš nad míru cení. Naopak český protestantismus v něm vzbuzuje pocit zmaru a zbytečnosti. Jeho představa společenské léčby je přinejmenším kontroverzní: „*Kolik Koniášů potřebovaly by státy a národy světa, aby se vyčistila humna všech knihoven a škol? Jak obludných rozměrů nabyl by index zakázaných knih, jimiž bylo podkopáno zdraví lidstva...*“⁵⁴

⁵² Strakoš, J.: Katolicismus v Československu. Akord 1937

⁵³ Strakoš, J.: *Vpád barbarů*. Akord 1935

⁵⁴ Rejchrt, P.: Tak málo Koniášů! Čas. Protestant, č. 3, 2013 nebo <https://protestant.evangelnet.cz/tak-malo-koniasu>

V říjnu roku 1941 byl Dr. Strakoš zatčen a vyšetřován gestapem. K tíži mu byly přičteny jeho výroky o německém vůdci a německé politice obecně. Po krátkém věznění byl propuštěn, ale i nadále byl pod policejním dohledem.

Matiční gymnázium v Místku bylo zrušeno v roce 1942 a Strakoš byl zemskou školní radou poslán jako pomocný učitel na české státní gymnázium opět do Kroměříže. Veřejně se angažuje, vykonává funkci krajského dozorce Národního souručenství a je členem zemského výboru Národní rady české v Brně.

Hořkou tečkou byly ještě následné spory o uznání učitelské praxe, které se táhly až do poloviny 40. let a stály Dr. Strakoše nemalé peníze díky nevelké gáži pomocného učitele. Tak dostal ještě dodatečně pocítit, co znamená nesložit profesorské zkoušky. Spor byl dořešován dokonce v korespondenci ještě v roce 1941, ale to už byl arcibiskup Prečan pod policejním dohledem na sv. Kopečku.

Na českém státním gymnáziu působí jeden školní rok a poté je převeden do duchovní správy.

Od 1. září 1943 byl Strakoš krátce kaplanem v Hulíně, bydlel zde v Sociálním domě, ke konci války pracoval opět na státním českém gymnáziu v Kroměříži. Odtud je od 1. června 1945 vyvázán, aby mohl opět nastoupit na obnovené reálné gymnázium v Místku. Okamžitě po nastoupení do Místku požádal o jednoroční neplacenou dovolenou a nastupuje do redakce Lidové demokracie. Jako novinář také pracuje co by redaktor Obzorů, je autorem mnoha článků, esejí a kritik.

V roce 1946 byl jmenován profesorem žurnalistiky a dějin politických ideologií na VŠ politické a sociální v Praze. Z této problematiky uveřejnil například *Dějiny politických ideologií* (1947) nebo *Úvod do novinářské praxe* (1948).

V únoru 1948 vstupuje do františkánského řádu v Praze, ale v roce 1950, v době pogromů na církevní řády a církev obecně je s nimi zatčen a internován.

V dubnu 1951 se mu podařilo uprchnout do exilu, žil a pracoval v duchovní správě v Německu, spolupracoval s rozhlasovou stanicí Svobodná Evropa a v roce 1956 se přestěhoval do USA.

Profesor Strakoš byl nelehkou a velmi zajímavou osobností s plastickými životními osudy. Neklidná povaha a osobitá vzpurnost vůči autoritám jej posouvala z místa na místo a z Evropy do dalekých Spojených států amerických. Klidného života si užil vlastně až v posledním desetiletí. Umírá 13. dubna 1966 ve Švýcarsku.

Ukázky z díla:

„Vpád barbarů do teologie, vpád barbarů do filosofie, vpád barbarů do literatury... Kdo by dnes mohl pochybovat o tom, že v ideologii Hitlerově a Lenin-Stalinově vyvrcholil proces onoho duchovního uvolňování člověka, jež bylo po dvě století zcela beztrestně prohlašováno za ideál příštího

lidstva? A všechny ty mystické pudy rasové a třídní ideologie, vyrůstající ze stejné základny filozofického racionalismu, to jsou v podstatě moderní anatémata Krista a jeho učení...”

Glosa Vpád barbarů, J. Strakoš, Akord 1935

„Chceš čísti France, Prousta nebo Joyce? Céline nebo židovské emigranty? To jejich pářeníště rozkladu, hnus, stoupající z těchto literárních zadnic s opatrností a péčí až obludnou? ...proč tolik zalíbení v sexuální patologii, odbojnickovi všeho druhu, v ideologii rozkladu a rozpadu? Zdá se téměř, že tento chorobný stav neomezí se dříve, dokud nebude s touto literaturou naloženo po zásluze: oheň a index jsou též prostředky spravedlnosti, nejenom msty a reakce. A v určité době je jich potřeba pro zdraví lidstva víc než chleba a slova.“

Glosa Oheň a index, J. Strakoš, Akord 1935

„Masarykovy předválečné brožury byly vlastní zbrojnicí pro generální nápor na vše, co zůstalo ještě katolickým. Obratnou tiskovou propagandou, za patronace většiny vládních činitelů veden boj za takzvanou očistu našich dějin, kdy revoluce husitská byla postavena do samého středu všech národních zájmů. Ale již v samých začátcích ukázalo se, že takovýto postup nejenže neohrozí podstatně pozice katolictví v národě, ale že mu naopak vzbudí vyznavačství stejně hrdé a neústupné, jak pyšná a vyzývavá byla zbolševizovaná oligarchie pražského ústředí protestantsko-zednářského“.

J. Strakoš, Katolicismus v Československu, 1937.⁵⁵

Právě poslední úryvek dobře postuluje stanoviska Strakoše jako katolíka obdivovatele protireformačních snah vůči masarykovskému pojetí „husitského“, liberálně demokratického státu.

⁵⁵ Uvedené úryvky jsou použity z doslovu editora Ladislava Soldána k dílu J. Strakoše O české literatuře, kritice a historii. Cherm, Praha 2012.